

HEPATOTOKSİSİTE

KARACİĞER

Dört lob'dan oluşmuştur, vücudun en büyük bezidir. Yetişkinlerde yaklaşık 1500 gr ağırlığındadır ve yetişkin vücut ağırlığının yaklaşık %2,5'lük kısmını kapsar. Abdominal boşluğun büyük oranda üst sağ ve kısmen üst sol kısmında yerleşmiştir, kaburgalar (kosta) ile korunmuştur.

Yaşam için **temel** organlardan biridir. Sindirim kanalından emilen besinlerin işlendiği ve diğer vücut kısımlarının yararlanması için bazılarının depolandığı bazılarının ise hemen dolaşıma verildiği bir organdır. Hem **ekzokrin** hemde **endokrin** çalışan bir bezdir ve yaklaşık 500'ün üzerinde farklı kimyasal reaksiyon gerçekleştirerek yaşamımızda önemli bir rol oynar.

Karaciğerin Görevleri

- *Yağların sindirimi için önemli bir madde olan **safra** 'nın üretimine katkıda bulunur ve bir dış salgı olarak duodenum lumenine boşaltır,*
- *Endokrin faaliyet olarak; **lipid, karbonhidrat ve protein metabolizmasında** önemli bir rol oynar,*
- *Vücuttaki **metabolik artıkları** birleştirerek **üre**'ye dönüştürür ve böbreklerden atılmasını sağlar,*
- *Birçok toksik maddeyi ve ilaçları **inaktif ve metabolize** eder. Ksenobiyotiklerin **biyotransformasyona** uğradıkları organdır dolayısıyla ksenobiyotiklere ve onların toksik metabolitlerine karşı çok hassastır.*
- ***Demir** metabolizmasında,*
- *Kan plazma proteinlerinin (**albumin, lipoprotein, glikoprotein ve diğer taşıyıcı proteinler**) yapımında,*
- *Kan pıhtılaşması için gerekli faktörlerin (**protrombin, fibrinojen**) sentezinde görev alır,*
- ***Vitamin A, D, K** gibi birkaç vitamini kandan alıp depolar veya biyokimyasal modifikasyona uğratar,*
- *Barsak yoluyla alınan bakterileri ve vücuda yabancı partikülleri fagosite eder,*
- *Embryonal dönemde ve yetişkinlerin bazı hastalıklarında hematopoez yeridir.*

Karaciğerin Kanlanması

Karaciğerin yukarıda anılan **görevleri ile kanlanması arasında yakın bir ilişki vardır.**

Karaciğere kan iki ayrı damarla gelir:

- **Vena porta (Portal ven)**
- **Arteria hepatica**

Vena porta (Portal ven)

Karaciğerin fonksiyonel damarıdır, karaciğere gelen kanın %70-80'i bu yolla gelir. Sindirim sistemi, dalak, pankreas'taki kapiller yataklardan toplanan kanı karaciğere getirir. Bu kan besleyici maddelerden zengin, oksijen miktarı bakımından fakirdir. Pankreas'dan ve gastrointestinal sistemin enteroendokrin hücrelerinden salgılanan bazı **hormonları**, Dalaktan ise **alyuvar yıkım ürünlerini** ve diğer atıkları toplayan vena porta bunları işlenmek üzere karaciğere taşır.

Arteria hepatica

Karaciğerin besleyici damarıdır. Gelen kanın %20-30'unu sağlar, bu kan oksijenle zengindir.

Vena porta ve Arteria hepatica

İki damarda karaciğere **porta hepatis'den** (*karaciğer kapısı, hilum*) girer, böylece **arteria hepatica** ile aortadan gelen oksijenli kan ile **vena porta** ile **sindirim sistemi organlarından** gelen besinleri taşıyan kan birbirine karışarak, **hepatositlere** aktarılır ve onlar tarafından işlenir. Hepatositlerde işlenerek elde edilen son ürünler ; Ya dış salgı olarak (**safra**) safra kanalları aracılığıyla duodenum'a gönderilir, Ya da iç salgı olarak (**çeşitli proteinler, lipidler**) kan dolaşımıyla ilgili yerlere dağıtılırlar. Karaciğere giren bu iki damarın dönüşü tektir ve **vena hepatica** adını alır.

Hepatosit

Karaciğerin temel işlevsel epitel hücreleridir. Merkezden periferine doğru yetişkinlerde tek sıralı (6 yaşına kadar çift sıralı) olarak yer alırlar. 20-30 mikron çapındadır. Karaciğerde bulunan tüm hücrelerin yaklaşık %80'ini hepatositler oluşturur. Büyük, yuvarlak ve merkezi nukleuslara sahiptir. Bazen çift çekirdekli olabilir. Normalde düşük mitotik aktivitedir. Beş aylık yaşam süreleri vardır, önemli ölçüde rejenerasyon yeteneklerinin olduğu bilinmektedir.

Hepatotoksosite

Karaciğer kimyasal maddelerin biyotransformasyona uğradığı başlıca yer olduğu için bu maddelere çok duyarlıdır. Özellikle biyotransformasyon enzimlerinden CYP-450 monooksijenaz sistemi konsantrasyonu yüksektir. Bu nedenle ksenobiyotiklerin aktivasyonu ile oluşan birçok aktif ara metabolitler hepatotoksik etki gösterirler.

Hepatotoksik etki:

1) Non-karsinojenik hepatoksosite

- Karaciğer yağlanması
- Nekroz
- İntrahepatik kolestaz
- Siroz
- Viral benzeri hepatitis

2) Karsinojenik hepatoksosite

- Hepatik kanser

Karaciğer Yağlanması

Biyokimyasal olarak, lipid miktarı ağırlıkça %5ten fazla ve histokimyasal olarak boyanabilen yağ içeren karaciğere “yağlı karaciğer” denir. Trigliserit yapısındaki yağlar parenkimal hücrelerde toplanır. Lipid metabolizmasını bozan kimyasallar karaciğer yağlanması da oluştururlar.

Karaciğer Yağlanmasına Neden olan Kimyasallar

Aflatoksin
Amanitin
Kloroform
Karbon tetraklorür
Siklohegzimid
Metotreksat
Tetrasiklin
Etanol

Karaciğer Nekrozu

Karaciğer hücrelerinin ölmesi ve harabiyeti sonucu “nekroz” oluşur. Akut bir hasardır. Fokal (merkezi veya periferel) veya yaygın olabilir.

Nekroz mekanizmaları:

- Lipid peroksidasyonu indüksiyonu
- Hüresel kalsiyum iyonu homeostazı tahribi
- Metabolik yolların interferansı
- Sodyum ve potasyum iyonları dengesinde kayma
- Protein sentezi inhibisyonu

Karaciğer Nekrozuna neden olan kimyasallar

Asetaminofen
Aflatoksin
Amanitin
Kloroform
Karbon tetraklorür
Furosemid
Üretan (antineoplastik)
Pirrolizidin alkaloidleri

İntrahepatik kolestaz

Safra akımının intrahepatik veya ekstrahepatik nedenle baskılanması veya durdurulmasıdır. Safra yolunun iltihabı sonucu safra asitleri ve bilirubin birikir Sarılık ortaya çıkar.

İntrahepatik kolestaza neden olan kimyasallar

Amitriptilin
Azatiyopurin
Karbamazepin
Klorpropamid
Diazepam
İmipramin
Nitrofurantoin
Propoksifen
Tiyourasil
Tolazamid

Siroz

Patolojik olarak kollajenin karaciğer boyunca yayılması ile karakterizedir. Karaciğer fonksiyonları bozukluğuyla ilgili olup sarılıkla sonuçlanır. İnsanlarda siroz oluşumunda en büyük etken kronik **etil alkol** (alkolizm) kullanımımıdır.

Viral benzeri Hepatitis

Hepatitis, karaciğer iltihabıdır. Sıklıkla viral kaynaklıdır Ancak bazı kimyasallar viral enfeksiyon benzeri hepatitis oluştururlar.

Viral benzeri Hepatitise neden olan kimyasallar

Karbamazepin
Kolşisin
Halotan
İndometazin
İzoniazid
6-merkaptopurin
Metildopa
Papeverin
Fenilbutazon
Sulfametaksazol
Sulfisoksazol

Hepatik kanser

En sık rastlanan karaciğer tümörleri:

- Hepatoselüler karsinoma (en sık)
- Angiosarkomlar
- Cholangiosarkom
- Glandular sarkom

Hepatik kansere neden olan kimyasallar

Aflatoksin B1
Safrol
Dialkilnitrozamin
PCB
Karbon tetraklorür
Kloroform
Vinil klorür
Üretan